

ב"ה

ג ל י ו נ ו ת ל ע י ו ן ב פ ר ש ת ה ש ב ר ע
ע ר ו כ י ם ב י ד י נ ח מ ח ל י ב ו ב י ן

ב"ה ל"ט-מ"ג עבד עברי
השוה לגליוננו גם גליון ראה תש"ט העוסק אף הוא בדיני עבד עברי.

א.א. הכלל הגדול והנמקת כל דיני עבדים "כי עבדי הם" (ס' מ"ב) וכן "כי לי בני ישראל עבדים" (נ"ה) - למה נאמרו רק כאן ולא הוזכרו כלל בפרשת משפטים בדיני עבד עברי (שם' כ"א א-ו)?

א.ב. ל"ט לא תעבוד בו עבודת עבד.
מכילתא משפטים י"ז: "שש שנים יעבד" - שומע אני אין עבודה שיש בה בזיון, בין עבודה שאין בה בזיון? ח"ל: (ויקרא כ"ה ל"ט) "לא תעבוד בו עבודת עבד". מכאן אמרו: לא ירחץ לו רגליו, ולא ינעל לו סנדליו, ולא יטול לו כליו לבית המרחץ, ולא יסמיך לו במתניו כיון שעולה במעלה (במדרגות) ולא יסלכו לא בפריון (=אפריון), משה לשאת בה אדם נכבד בחוץ) ולא בכסא, כדרך שהעבדים עושים. רש"י ד"ה עבודת עבד

הסבר, מה ראה רש"י להביא מתוך כל דוגמאות המכילתא דוקא את שתי האמצעיות ולמה לא הסתפק באחת, ולמה הפך את הסדר בו הובאו במכילתא?

א.ג. 1. כשכיר כתושב יהיה עמך
ספרא פ"א: "רשכיו" מה שכיר (דברים כ"ד) "ביומו תתן שכרו" - אף זה "ביומו תתן שכרו".

רש"י פ"ה כשכיר כתושב
1.א. מה קשה לרש"י?
2.א. הסבר את דבריו בעזרת הספרא.

ד. מ"א כשכיר כתושב יהיה עמך.

ספרא פ"א: "... יהיה עמך". עמך במשלה, עמך בכסות נקיה. שלא תהא אוכלת פת נקי והוא אוכלת פת קיבר, אהה שותה יין ישן והוא שותה יין חדש. אהה ישן על גבי מוכין והוא ישן על גבי תבן.

בגמ' קדושין כ' ע"א ממשיך ואומר:
מכאן אמרו: כל חקונה עבד עברי כקונה אדון לעצמו.

מענינים דברי התוספות שם: וקשה, מאי "אדון לעצמו"? די לו להיות כאדונו. (=בשוה לאדונו ולא למעלה הימנו.) ויש לומר כדאיתא בירושלמי: דפעמים אין לו אלא כך אחד, אם שוכב עליו (האדון) בעצמו - אינו מקיים "עמך". ואם אינו שוכב עליו וגם אינו מוטרד לעבדו, זו מדה סדום, נמצא שעל כרחך צריך למסור הכר לעבדו. - והיינו "אדון לעצמו"

1. מהו חרמו בלשון הכתוב לדבריהם?
2. כיצד מפרשים חז"ל את המלה "עמך".
- 3.א. התוכל להביא עוד דוגמאות לשמוש זה של "עם" בתורה?
4. הסבר מהי קושיה בעלי התוספות!
5. מהו המושג "מדת סדום" המובא בדבריהם?

מ"ב כי עבדי הם אשר הוצאתי אותם... לא ימכרו ממכרת עבד.

ספרא פ"ה: "כי עבדי הם" - שטרי עליהם ראשון, "אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים" - על תנאי שלא ימכרו ממכרת עבד. ר"א: "לא ימכרו ממכרת עבד" - שלא יעמידנו בסימטא ויעמידנו (=ולא יעמידנו) על אבן המקח.

רש"י ד"ה לא ימכרו ממכרת עבד.

רמב"ם הלכות גנבה ס' הלכה א': כל הגונב נפש מישראל עובד בלא תעשה שב' "לא תגנוב". וכן המוכר עובר בלא תעשה, שזה בכלל "לא ימכרו ממכרת עבד".

רמב"ם הלכות עבדים א' הלכה ח': אחד המוכר עצמו או שמכרוהו בית דין אינו נמכר במרהסיא על אבן המקח ולא בסימטא כדרך שהעבדים נמכרין, שנאמר "לא ימכרו ממכרת עבד", אינו נמכר אלא בצנעא ודרך כבוד.

1. בשתי דרכים דורשים חז"ל את פסוקנו בספרא (וכן הרמב"ם בדבריו בהלכות גנבה והלכות עבדים) הבנויים על דברי הספרא.
מה הן שתי הדרכות שבונים הם על פסוקנו?
2. למה בחר רש"י לדרש את פסוקנו רק בדרך השנייה?
- 3.א. שתי דוגמאות מביא הספרא (ובעקבותיו אף הרמב"ם) לצורה פסולה של מכירת העבד. מהו המיוחד שדחתה כל אחת משתי הדוגמאות ללמדנו ומה פסול בכל אחת משני האומנים?